

ปรัชญาดนตรี Music Philosophy

พงศ์พัฒน์ เหล่าคนคำ¹ ชานน สืบสม¹ พงษ์พันธ์ เสาวดี¹
E-mail: dew.phongpat@gmail.com

บทคัดย่อ

ปรัชญาดนตรี หมายถึง ความรู้ในหลักแห่งความเป็นจริงของการนำดนตรี มาใช้ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพื่อสนองต่อความต้องการทั้งทางด้านร่างกายจิตใจและสังคม ดนตรีเป็นแขนงหนึ่งของปรัชญาสาขาคุณวิทยา (Axiology) หรือปรัชญาคุณค่า เป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าของสิ่งต่างๆ ในโลกของมนุษย์ด้านจริยศาสตร์และด้านสุนทรียศาสตร์ โดยมุ่งศึกษาในเรื่องของความงาม ความไพเราะ ทั้งทางด้านธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นดนตรีเป็นศิลปะของการเรียบเรียงเสียงอย่างมีระบบ ระเบียบ มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน เกิดจากผลงานของมนุษย์ด้วยแรงดลใจที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ประสบการณ์และแรงดลใจอื่นๆ ถ่ายทอดอารมณ์และความรู้สึกออกมาให้รูปแบบของบทเพลง โดยใช้เครื่องดนตรี เป็นสื่อที่จะส่งไปถึงผู้ฟัง เพื่อให้สามารถใช้งานได้เหมาะสมตามความต้องการ การศึกษาองค์ความรู้ปรัชญาทางดนตรี ประกอบด้วย กระบวนการทางดนตรี สารของดนตรี ประเภทของดนตรี ทศนะทางดนตรีของนักปราชญ์แขนงอื่นที่สัมพันธ์กับดนตรี และแนวคิดเกี่ยวกับดนตรี องค์ประกอบเหล่านี้ทำให้ดนตรีเกิดความสัมพันธ์กับชีวิตทั้งในด้านปรัชญาการดำเนินชีวิต เรื่องของจิต วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ความเชื่อพิธีกรรม การเมือง ธุรกิจ การศึกษา ความบันเทิง และการบำบัดรักษา

คำสำคัญ: ดนตรี ปรัชญา ดนตรีศึกษา

Abstract

Music Philosophy is the knowledge of truth of the use of music in human life in order to respond physical, mental, and social needs. Music is a branch of Axiology Philosophy or Value Philosophy which related to the science that studies about the value of things in the human world in terms of ethics and aesthetic aspects. It focuses on the subject of beauty and melodiousness both on the natural side and man-made things. Music is the art organizing sounds with a systematic manner which arises from the human works with natural inspiration, environment, past experiences, and other inspirations. In order to convey their emotions and feeling through music by using musical instruments as a medium that will be sent to the audiences so that they can be used properly according to their needs. The study of knowledge of Music Philosophy consisted of musical process, music content, music genre, the musical viewpoint of the philosophers in other fields that related to music, and music concept. All these elements make a relationship between music and human life both in the field of philosophy, life, the matter of mind, culture, tradition, religion, belief, rite, business, education, entertainment, and treatment.

Keywords: music, philosophy, music education

ความนำ

การดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์จำเป็นต้องแสวงหาสิ่งต่างๆ เพื่อมาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันให้ร่างกายและจิตใจสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ จากความต้องการตอบสนองความต้องการของร่างกายและจิตใจ ทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์ขึ้นมา ซึ่งวัฒนธรรมแต่ละกลุ่มชนจะมีความแตกต่างกันไปตามสภาพความแตกต่างของกลุ่มชนนั้นๆ ประกอบด้วย ความต้องการของร่างกาย เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ความต้องการทางจิตใจ เช่น ความรัก ความมั่นคงทางจิตใจ ความรื่นเริงบันเทิงใจความเชื่อ ความต้องการทางสังคม

ดนตรีเป็นส่วนหนึ่งทางวัฒนธรรมของมนุษย์ ที่เกิดจากความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจของมนุษย์ วัฒนธรรมทางดนตรีและแต่ละกลุ่มชนหรือแต่ละเผ่าพันธุ์ จะแตกต่างกันตามกลุ่มชนหรือเผ่าพันธุ์นั้นๆ นอกจากนี้ดนตรียังเป็นปัจจัยที่ปรุงแต่งชีวิตให้สวยงามสดงามจากภายในของมนุษย์ ทำให้มนุษย์เกิดความรู้สึกตามลักษณะของเสียงที่ได้ยิน จากที่มนุษย์นำ

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาดุริยางคศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ดนตรีไปใช้ในกิจกรรมต่างๆ ทำให้ดนตรีเกิดความสัมพันธ์ในชีวิตของมนุษย์อย่างขาดไม่ได้ เช่น ดนตรีกับชีวิต ศาสนา สังคม การเมือง จิตวิทยาการศึกษา ธุรกิจ เป็นต้น

ธรรมชาติของดนตรีเป็นเรื่องของศิลปะที่เกี่ยวกับเสียง ซึ่งมนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้นโดยการนำเสียงมาจัดระเบียบเรียงให้เกิดความไพเราะ โดยมีธรรมชาติที่แตกต่างไปจากศิลปะแขนงอื่นๆ ได้แก่ เป็นสื่อทางอารมณ์ที่สามารถสัมผัสได้ด้วยหู เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม เป็นเรื่องของสุนทรียะ อารมณ์ และเป็นเรื่องของศาสตร์ (สุกรี เจริญสุข, 2532: 1-3) ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้เองที่เป็นเนื้อหาของปรัชญาดนตรี ส่วนในความหมายของปรัชญา หมายถึง วิชาว่าด้วยหลักแห่งความรู้และความจริง (พจนานุกรมไทยฉบับเฉลิมพระเกียรติ, 2534: 324)

กล่าวโดยสรุป ปรัชญาดนตรี หมายถึง ความรู้ในหลักแห่งความเป็นจริงของการนำดนตรีมาใช้ในการดำรงชีวิตของมนุษย์เพื่อสนองตอบต่อความต้องการของมนุษย์ทั้งทางด้านร่างกายจิตใจและสังคม

ปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับดนตรี

ดนตรีเป็นแขนงหนึ่งของปรัชญาสาขาคุณวิทยา (Axiology) หรือปรัชญาคุณค่า เป็นปรัชญาที่ศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าของสิ่งต่างๆ ในโลกและมนุษย์ด้านจริยศาสตร์และด้านสุนทรียศาสตร์

1. จริยศาสตร์ (Ethics) เป็นปรัชญาที่พิจารณาเกี่ยวกับคุณค่าในการกระทำหรือความประพฤติของมนุษย์ที่ถือว่า ดี ชั่ว ถูกต้อง ไม่ถูกต้อง โดยพิจารณาว่าความดีคืออะไร ความชั่วคืออะไร ความถูกต้องหรือไม่ถูกต้องคืออะไร ทำไมจึงถือว่าความประพฤติหรือการกระทำนั้นๆ ดีหรือชั่ว ถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง ความดี ความชั่วอยู่ที่ไหน อยู่ที่การกระทำหรืออยู่ที่ใจของมนุษย์ที่เข้าไปประเมินค่าของการกระทำนั้นๆ มีอะไรเป็นเกณฑ์มาตรฐานสำหรับประเมินความดี ความชั่ว หรือความถูกต้องและความไม่ถูกต้อง

2. สุนทรียศาสตร์ (Aesthetic) เป็นปรัชญาว่าด้วยประเภทของความสวย ความงาม ความไพเราะ (ในแง่ของดนตรี) ค่าของสิ่งเหล่านี้อยู่ที่ไหน อยู่ที่ใจของคนหรืออยู่ที่ผู้รับรู้และสิ่งที่เข้ารับรู้ มาตรฐานสำหรับประเมินค่าของความสวยงามนั้นมีหรือไม่ ถ้ามีควรเป็นอย่างไร สุนทรียศาสตร์เป็นสาขาหนึ่งของปรัชญาคุณค่าที่ศึกษาเกี่ยวกับความงามหรือความไพเราะ (ในแง่ของดนตรี) สุนทรียศาสตร์แบ่ง 2 สาขา คือความงามตามธรรมชาติและความงามทางศิลปะ

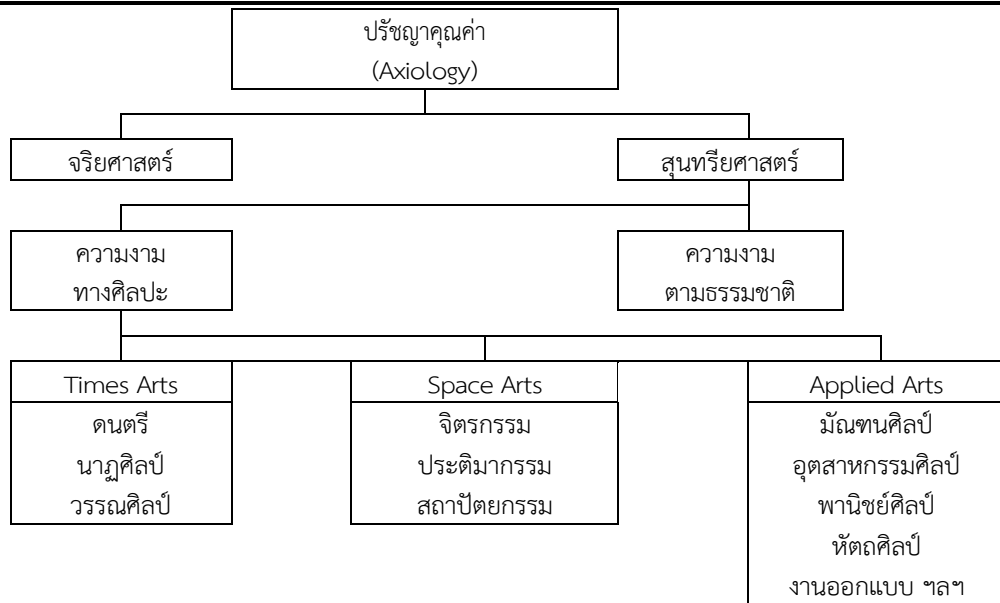
2.1 ความงาม ความไพเราะตามธรรมชาติ หมายถึงสิ่งต่างๆ ในโลกหรือในจักรวาลที่เกิดขึ้น มีอยู่และดับไปด้วยตัวของมันเอง คือสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์สร้างขึ้น ธรรมชาติมีบทบาทสำคัญในการสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะของมนุษย์เป็นแหล่งจิตใจทางความคิด ธรรมชาติมีความสวยงามและสมบูรณ์อยู่แล้วในตัวของมันเอง อวัยวะของมนุษย์ที่ทำหน้าที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ ความไพเราะของเสียงธรรมชาติ แบ่งได้ 2 ประการ คือ เสียงธรรมชาติและเสียงมนุษย์

2.2 ความงามที่มนุษย์สร้างขึ้น (ศิลปะ) เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมา โดยอาศัยแรงดลใจจากธรรมชาติเป็นหลัก เป็นแม่แบบความงามและความไพเราะทางศิลปะมีบ่อเกิดมาจาก 3 ประการ คือ ธรรมชาติ การแสดงออกหรือการถ่ายทอดแบบดัดทอน และการแสดงออกตามความรู้สึกงานศิลปะ

2.2.1 ความงามและความไพเราะที่สร้างขึ้นบนความเงียบ โดยมีจังหวะเป็นเครื่องกำกับ เรียกว่า ศิลปะขึ้นอยู่กับเวลา (Times arts) ได้แก่ ดุริยางคศิลป์ วรรณศิลป์ และนาฏศิลป์

2.2.2 ความงามที่สร้างบนพื้นที่ว่างเปล่า ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรมและสถาปัตยกรรม

2.2.3 ความงามประยุกต์ (Applies arts) ที่สร้างขึ้นจากการดัดแปลงศิลปะด้านความงามความไพเราะตามธรรมชาติและความงามที่มนุษย์สร้างขึ้น เรียกว่า ศิลปะประยุกต์ เช่น มัณฑนศิลป์ อุตสาหกรรมศิลป์ ศิลปะการละคร ภาพยนตร์ เป็นต้น ศิลปะดังกล่าวจะเน้นธุรกิจเป็นสำคัญ ดังภาพประกอบที่ 1

ภาพประกอบที่ 1 ปรัชญาคุณค่า

จะเห็นได้ว่า ดนตรีเป็นแขนงหนึ่งของปรัชญาคุณค่า (Axiology) ดนตรีเป็นงานศิลปะของการเรียบเรียงเสียงที่ใช้เสียงธรรมชาติเป็นแม่แบบ ทั้งด้านการขับร้องและเสียงเครื่องดนตรีประเภทต่างๆ เพื่อให้สามารถใช้งานได้เหมาะสมตามความต้องการของมนุษย์

ความหมายของดนตรี

ดนตรีเป็นศิลปะของการเรียบเรียงเสียงอย่างมีระบบ ระเบียบ มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน เกิดจากผลงานของมนุษย์ที่สร้างด้วยแรงจิตใจที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ประสบการณ์และแรงจิตใจอื่นๆ ถ่ายทอดอารมณ์และความรู้สึกออกมาให้รูปแบบของบทเพลง โดยใช้เครื่องดนตรีเป็นสื่อที่จะส่งไปถึงผู้ฟัง ดนตรีไม่สามารถสื่อความหมายในแง่ของความรู้เรื่องได้ (ฟังแล้วไม่รู้เรื่อง) แต่สื่อความหมายในแง่ของความรู้สึก ซึ่งเป็นความคิดสร้างสรรค์อย่างหนึ่งของมนุษย์ มนุษย์แต่ละคนฟังเพลงๆ เดียวกันแต่จะมีความรู้สึกที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านสติปัญญา ประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมของบุคคลนั้นๆ

กระบวนการทางดนตรี

กระบวนการทางดนตรีแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. คีตกวี (Composer) หรือผู้ประพันธ์หรือผู้แต่งเพลง การเรียบเรียงบทเพลงและบทบรรเลง หรือผู้สร้างเพลง บุคคลกลุ่มนี้ จะมีความรู้ความสามารถในด้านความคิดสร้างสรรค์ในการประพันธ์เพลง

2. ศิลปิน (Performance) เป็นกลุ่มผู้ถ่ายทอดผลงานของคีตกวี แบ่ง 3 กลุ่ม คือ

2.1 กลุ่มผู้บรรเลงดนตรี กลุ่มนี้จะมีผู้เชี่ยวชาญในการบรรเลงเครื่องดนตรี สามารถนำบทเพลงที่คีตกวีประพันธ์มาบรรเลงตามเจตนารมณ์ของคีตกวีได้อย่างถูกต้อง

2.2 กลุ่มผู้ขับร้องหรือนักร้องก็เป็นส่วนหนึ่งของดนตรี เข้ามาเสริมบทบาทของดนตรีให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้ขับร้องหรือนักร้องในที่นี้ หมายถึง ผู้ขับร้องเดี่ยวหรือรวมกลุ่มกัน ขับร้องหมู่ ฝึกซ้อมตามแนวของบทเพลง และศึกษาแนวทางของงานประพันธ์ก่อนที่จะขับร้องเพลง ขับร้องเพลงด้วยความรู้สึกประทับใจ และด้วยคุณภาพของเสียงที่ดีเยี่ยมพร้อมด้วยการออกท่าทางประกอบอย่างงดงาม

2.3 วาทยกรหรือผู้อำนวยเพลง (Conductor) คือ ผู้สามารถเชื่อมโยงนักดนตรีและ/หรือนักร้องทุกคนในวงดนตรีเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อให้สามารถใช้เสียงเป็นสื่อกลางถ่ายทอดความคิด และความมุ่งหมายของคีตกวีเข้าสู่จิตใจของผู้ฟังได้อย่างถูกต้อง การอำนวยเพลงเป็นศิลปะของการนำ การควบคุมและรับผิดชอบต่อการบรรเลงของนักดนตรีหรือนักร้องที่เป็นกลุ่ม เพื่อให้ทำเพลงร่วมกันด้วยการใช้วิธีสื่อความหมายและให้สัญญาณด้วยท่าทาง โดยในมือถือไม้บัตอง (Baton) เพื่อเป็นจุดรวมสายตาของผู้บรรเลง

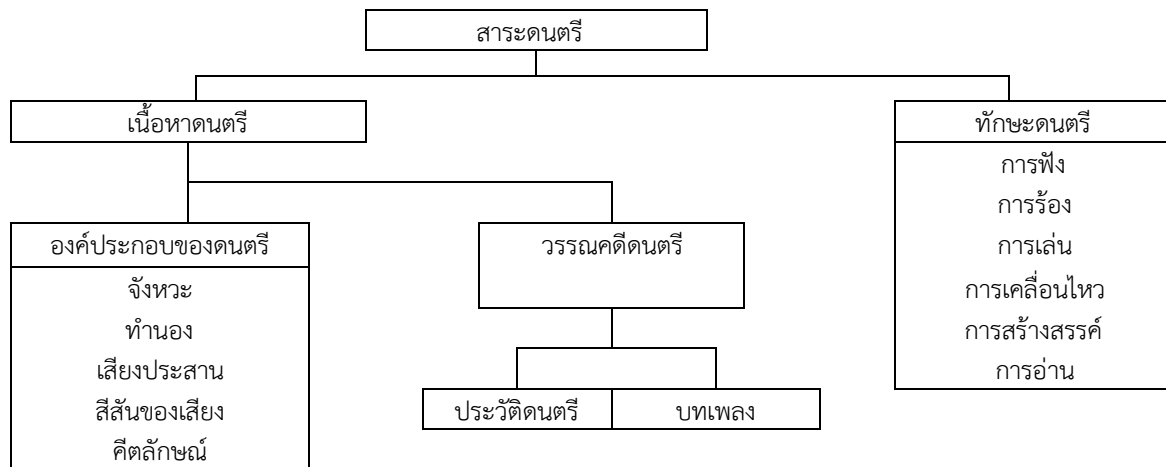
3. ผู้ฟัง หมายถึง ผู้พร้อมที่จะรับกระแสเสียงที่ผู้ขับร้องกลุ่มหรือเครื่องดนตรีของผู้บรรเลงดนตรีเปล่งออกมาโดยผ่านกระบวนการตีความหมายอย่างละเอียดลึกซึ้งออกจากบทเพลงของคีตกวี ผู้ฟังแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

3.1 Unsophisticated Listener เป็นผู้ฟังที่แม้จะชอบดนตรีมากเพียงใดก็ตามแต่มีนิสัยชอบฟังดนตรีอย่างผิวเผิน คือเมื่อฟังดนตรีก็มีได้สนใจเรื่องราวหรือภูมิหลังของดนตรีที่ฟัง ไม่สนใจว่าเพลงที่ฟังใครเป็นผู้แต่ง แต่งขึ้นเมื่อใด ใช้เครื่องดนตรีชนิดใด บรรเลงบ้าง หรือแม้แต่ชื่อเพลงบางครั้งก็ไม่ได้สนใจ ผู้ฟังประเภทนี้สามารถฟังเพลงไปได้เรื่อยๆ โดยไม่เบื่อหน่าย เพลงที่ฟังส่วนใหญ่จะเป็นเพลงพื้นเมืองและเพลงยอดนิยม เป็นเพลงสั้นๆ มีท่วงทำนองและเนื้อร้องที่จดจำง่ายและขับร้องตามได้ง่าย ผู้ฟังประเภทนี้ส่วนมากจะเป็นผู้ที่มิได้รับการศึกษาในระดับสูงและในระดับปานกลาง และไม่ได้พะวงในคุณค่าทางด้านสุนทรียภาพเท่าใดนัก

3.2 Conscious Listener ผู้ฟังประเภทนี้จะฟังดนตรีด้วยความรู้สึกลึกซึ้งที่มด้าพอสมควร ถ้าชอบเพลงประเภทใดจะให้ความสนใจรายละเอียดของเพลง สนใจว่าเพลงนี้ใครแต่ง ใครประพันธ์เนื้อร้อง เป็นต้น และยังรู้จักเปรียบเทียบและวิจารณ์ในบางสิ่งบางอย่างที่เกี่ยวกับการฟังดนตรีได้ด้วย เช่น ความสามารถของผู้บรรเลงหรือผู้ร้อง ผู้ฟังประเภทนี้ส่วนมากได้รับการศึกษานานกลางไปจนถึงขั้นสูง เป็นผู้พร้อมจะซาบซึ้งในคุณค่าทางด้านสุนทรียภาพถ้าได้รับการแนะนำและส่งเสริมในการฟังอย่างถูกวิธี

3.3 Serious Listener ผู้ฟังประเภทนี้จะฟังดนตรีด้วยความรู้สึกลึกซึ้งมาก รู้จักเลือกเฟ้นดนตรีที่ให้คุณค่าทางด้านจิตใจ มีความกระตือรือร้นที่จะศึกษาถึงภูมิหลังของเพลงอย่างละเอียด จะตีความหมายของผู้แต่งเพลงได้อย่างถูกต้อง รู้จักเปรียบเทียบและวิจารณ์บทเพลงตลอดจนการบรรเลงและการขับร้องได้อย่างดี ผู้ฟังประเภทนี้จะเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาขั้นปานกลางขึ้นไปจนถึงขั้นสูง และเป็นผู้ที่คลุกคลีอยู่กับวงดนตรีเป็นส่วนใหญ่ กลุ่มผู้ฟังประเภทนี้จะซาบซึ้งในคุณค่าทางด้านสุนทรียภาพได้ด้วยตนเองโดยการแนะนำเพียงเล็กน้อย

สาระดนตรี

ภาพประกอบที่ 2 สาระดนตรี

ประเภทของดนตรี

ดนตรีในชีวิตประจำวันแบ่งออกได้ 3 ประเภท คือ

1. ดนตรีพื้นบ้าน หรือเพลงพื้นบ้าน (Folk Music, Folk Song) ทั้งสองคำใช้แทนกันได้ แต่คำว่าเพลงพื้นบ้านนิยมใช้มากกว่าดนตรีพื้นบ้าน ทั้งนี้นักวิชาการบางคนให้เหตุผลว่า เนื่องจากดนตรีพื้นบ้านมากำเนิดด้วยเพลงขับร้องไม่ใช่กำเนิดด้วยเพลงบรรเลง นักวิชาการบางคนได้กล่าวว่าที่ใช้คำว่า เพลงพื้นบ้าน แทนคำว่า ดนตรีพื้นบ้าน เนื่องจากดนตรีพื้นบ้านประเภทขับร้องมีมากกว่าประเภทบรรเลง อย่างไรก็ตามที่มาของการใช้คำว่าดนตรีพื้นบ้านหรือเพลงพื้นบ้าน ก็มีที่มาจากหลักการแบ่งประเภทของเพลงออกเป็น 2 ประเภทนั่นเอง คือเพลงประเภทบรรเลงและเพลงประเภทขับร้อง (เจริญชัย ชนไพโรจน์, 2526: 9-10)

2. ดนตรียอดนิยม (Popular music) หรือเพลงสมัยนิยม (Pop music) เป็นเพลงที่มีทำนองง่ายๆ สำเนียงเป็นที่คุ้นหูของคนส่วนใหญ่ในแต่ละยุคแต่ละสมัย เนื้อร้องมักจะเน้นตามสมัยนิยม ความบันเทิง และเน้นดนตรีเพื่อธุรกิจ ประเภทของดนตรียอดนิยม เช่น ดนตรีพื้นบ้าน ดนตรีลูกทุ่ง ดนตรีลูกกรุง ดนตรีร็อก ดนตรีแจ๊ส เป็นต้น (สุกรี เจริญสุข, 2532: 63-65)

3. เพลงคลาสสิกหรือเพลงศิลปะ (Classical Music, Art Music) คือเพลงที่มีคุณลักษณะหรือมีคุณค่าทางดนตรี ที่ประพันธ์โดยอาศัยหลักการทางดนตรีสูง เพลงประเภทนี้ได้แก่ เพลงไทย (เดิม) นักร้อง หรือเพลงคลาสสิกของตะวันตก คลาสสิกมีความหมาย 3 ประการ คือ ประการแรก หมายถึง ความสำเร็จสูงสุดในแต่ละสาขาวิชา เช่น เก่งที่สุด ดีที่สุด สวยที่สุด ไพเราะที่สุด ประการที่สอง ความหมายของดนตรี หมายถึง ดนตรีที่แต่งแล้วอาศัยเค้าโครงของดนตรีที่วิจิตรพิสดารถึงพร้อมด้วยองค์ประกอบของดนตรีที่สูงที่สุด คือ แนวทำนอง การประสานเสียง สีสนของเครื่องดนตรี รูปแบบของโครงสร้าง การกำหนดอารมณ์เพลง เป็นต้น ประการที่สาม หมายถึง ระยะเวลาของสมัยคลาสสิก (ระหว่าง ค.ศ. 1750 - 1810) ซึ่งเป็นสมัยที่นักดนตรีที่มีชื่อเสียง 2 ท่าน คือ โมซาร์ท (Wolfgang Amadeus Mozart) และ ไฮเดิล (Haydn) ซึ่งถือเป็นแบบฉบับของคลาสสิก ลักษณะของผลงานที่เป็นคลาสสิกจะมีลักษณะเด่น คือ

- 1) เป็นผลงานที่เป็นที่นิยมชมชอบอย่างมากในระหว่างที่ผู้ประพันธ์มีชีวิตอยู่
- 2) หรือเป็นผลงานที่เป็นที่นิยมชมชอบร้องปีหลังจากผู้ประพันธ์สิ้นชีวิตไปแล้ว
- 3) ผลงานที่เป็นที่นิยมชมชอบตลอดเวลา ตั้งแต่ผู้ประพันธ์มีชีวิตอยู่จนกระทั่งหลังจากที่สิ้นชีวิตไปแล้วหลายสิบปี

หมายถึง ผลงานที่ได้รับความนิยมตลอดกาลนั่นเอง (สุกรี เจริญสุข, 2532: 65-67)

แนวคิดเกี่ยวกับดนตรี

นักการศึกษาดนตรี นักจิตวิทยาและนักปรัชญาได้ให้ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับดนตรีไว้ ดังนี้ (ณรุทธ์ สุพจน์จิตต์, 2534: 101-106)

1. คาร์ล ออร์ฟ (Carl Orff ค.ศ. 1895-1982) เป็นครูสอนดนตรี คีตกวีและผู้อำนวยเพลงชาวเยอรมัน มีแนวคิดที่ว่า ดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของศิลปะการแสดงออกทางด้านอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์นั้น คือรากฐานของการพัฒนาชีวิต จะต้องเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อเรียนรู้ในการแสดงออกทางอารมณ์ ความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการได้ด้วยการศึกษาจากธรรมชาติ จากสิ่งใกล้ตัว และภายในตนเอง โดยวิธีการปฏิบัติจากสิ่งที่ทำได้ง่ายที่สุด นำไปสู่การทดลองค้นคว้า เรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ และสรุปเป็นความคิดรวบยอดได้ในที่สุด ผลสัมฤทธิ์เกิดจากการลงมือปฏิบัติ อาศัยกระบวนการเรียนการสอนที่เป็นกลุ่มหรือเดี่ยวได้อย่างมั่นใจและมีความสุข สามารถนำความรู้ที่ได้ไปบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน ตลอดจนวิชาการอื่นๆ ในห้องเรียนได้ หลักสำคัญในการเรียนรู้และความเข้าใจในศิลปะการดนตรีคือความสามารถในเรื่องของจังหวะ การค้นหาเสียงต่างๆ รอบตัว การเคลื่อนไหวร่างกาย ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการและฝึกฝนปฏิบัติเครื่องดนตรีหรือการขับร้องได้อย่างอิสระ

2. โขทาน โคดายส์ (Zoltan Kodaly ค.ศ. 1892-1967) โคดายส์ เป็นครูสอนดนตรีและคีตกวีชาวฮังการี ได้ให้ความหมายของดนตรีไว้ว่า ดนตรีสามารถแสดงถึงความเข้าใจและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ ชาวชนทุกคนควรได้รับโอกาสเล่าเรียนวิชาดนตรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถในการร้องเพลง ที่มีความจำเป็นสำหรับการพัฒนาการด้านต่างๆ เช่น การใช้ภาษา การขับร้องเพลง และการเล่นเครื่องดนตรี โคดายส์ได้เสนอหลักการร้องเพลงที่มีลำดับขั้นตอน ฝึกการฟังและร้องออกเสียงโดยใช้สัญญาณมือ และระบบการร้องออกเสียงโน้ตดนตรีแบบโดเคลื่อนที่ (Movable doh) ที่สามารถใช้โน้ตโดโน้ตหนึ่งเป็นฐานเสียง เพื่อร้องได้ตรงตามระดับเสียงในบันไดเสียงต่างๆ จึงทำให้การเรียนขับร้องง่ายและสะดวกยิ่งขึ้น

3. อีมิล ชาก-ดาลโครซ (Emile Jaques-Dalcroze ค.ศ. 1865-1950) เป็นครูสอนดนตรีและคีตกวีชาวสวิส ได้เสนอแนวความคิดว่า เด็กจำเป็นต้องเรียนดนตรีตั้งแต่ปฐมวัย โดยการเคลื่อนไหวร่างกายเพื่อเรียนรู้เรื่องจังหวะและเสียงดนตรีที่เรียกว่า ยูริธึมมิคส์ (Eurhythmics) สุนทรียภาพของเสียงดนตรีที่อยู่รอบตัว การรับรู้ที่ไว วิชาการเรียนรู้ศิลปะการดนตรีประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ด้าน คือ การเคลื่อนไหวร่างกายกับจังหวะดนตรี การร้องเพลงโดยใช้ระบบซอลเฟจ และการด้น (Improvisation)

4. ซินอิชิ ซูซูกิ (Shinichi Suzuki ค.ศ. 1898-1998) เป็นนักการศึกษาดนตรีชาวญี่ปุ่น ได้อธิบายความหมายของการศึกษาวิชาดนตรีว่า การเรียนดนตรีจะต้องเริ่มตั้งแต่เด็กวัยแรกเกิด และได้กล่าวไว้ว่าการสอนดนตรีคือต้องการสร้างประชากรที่มีคุณภาพ เป็นบุคคลที่มีสุนทรียภาพในการเล่นและการฟังดนตรี สามารถเรียนรู้ความหมายของดนตรีได้ด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้เกิดวินัย ความอดทน ความมุ่งมั่น และจิตใจที่ตั้งงาม ศาสนาและศิลปะเหมือนกันการเข้าถึงศาสนา เหมือนกับการเข้าถึงศิลปะ ศิลปะที่ดีสามารถขัดเกลาจิตใจคนให้ละเอียดอ่อนงดงามได้ไม่แตกต่างกัน การที่จะเป็นนักดนตรีที่เก่งได้นั้นต้องเป็นคนดีก่อน เมื่อเป็นคนดีแล้ว จะปรากฏออกมาทุกอย่างที่เขาแสดงออกมา ไม่ว่าจะเป็นการปรากฏตัว การเขียน การแสดงออก เพราะดนตรีเป็นการแสดงออกของมนุษย์ทั้งบุคลิก ท่าทาง ความรู้สึก และความสามารถของศิลปิน เสียงดนตรีมีชีวิตและวิญญาณไม่มีรูปแบบการศึกษาที่แท้จริง คือการเรียนรู้ด้วยตัวเด็กเอง ไม่ใช่การให้กฎเกณฑ์ แต่ความรู้ในโรงเรียนใน

ปัจจุบันนั้น เป็นการให้กฎเกณฑ์มากกว่าการศึกษา คำว่า การศึกษา หมายถึง การนำความสามารถที่มีอยู่ในตัวเด็กออกมา การพัฒนาความสามารถของเด็กให้เต็มศักยภาพ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาชีวิตของแต่ละคน เด็กทุกคนพร้อมที่จะพัฒนา

ทัศนะทางดนตรีของนักปราชญ์แขนงอื่น

1. คาร์ล อี. ซีซอร์ (Carl E. Seashore) เป็นนักจิตวิทยาชาวอเมริกันยุคต้นศตวรรษที่ 20 ให้ความสำคัญของดนตรีว่า จังหวะดนตรีทำให้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่เกิดแรงจูงใจให้รักในการเล่นสนุก ดนตรีจึงเป็นตัวกำหนดรูปแบบของการละเล่น และเกิดความตระหนักว่าควรฝึกซ้อมดนตรีอย่างไร (Seashore, Carl E., 1919: 95)

2. เพลโต (Plato 427-347 ปีก่อน ค.ศ.) นักปรัชญาชาวกรีกโบราณ เน้นความสำคัญของการที่ได้มีโอกาสฝึกฝนหรือเล่นดนตรีอย่างจริงจังว่า จะเกิดอำนาจมากกว่าสิ่งอื่นใด เนื่องด้วยจังหวะและเสียงประสานของดนตรีนั้นสามารถนำไปสู่การค้นพบความรื่นลับของจิตใจได้ นักการปกครองควรเรียนรู้ดนตรี เพราะนักการปกครองจะได้นำศิลปะแห่งดนตรีไปปรุงแต่งศาสตร์ที่มีอยู่ช่วยให้การปกครองมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น การศึกษาควรมีความสมดุลระหว่างดนตรีกับพลศึกษา เพราะดนตรีเป็นวิชาที่ทำให้มีจิตใจอ่อนโยน พลศึกษาเป็นวิชาที่ทำให้ร่างกายแข็งแรง บุคคลที่ฟังดนตรีอย่างไรจะมิอุปนิสัยกับดนตรีที่ฟัง บุคคลที่ฟังดนตรีไม่ดี ไม่ไพเราะบุคคลนั้นจะมีอุปนิสัยไปในทางที่ผิด ในทางตรงกันข้ามบุคคลที่ฟังดนตรีดีที่ไพเราะก็จะมีอุปนิสัยที่ดีงาม ดนตรีเป็นเรื่องของหัวใจ ดนตรีมีวิญญาณอยู่ทุกหนทุกแห่งในจักรวาล ดนตรีทำให้ดวงใจมีปีกบินได้ ดนตรีโหยหาจินตนาการ ดนตรีลอบประโลมใจในยามทุกข์ ดนตรีเป็นความสนุกสนาน ร่าเริงของทุกชีวิตและทุกสรรพสิ่ง ดนตรีเป็นเรื่องของระเบียบโดยแท้ ดนตรีเป็นเครื่องนำทางสิ่งที่ดีงาม ถูกต้องและสวยงาม

3. คาลิล ยิบราน (Kahlil Gibran ค.ศ. 1883-1931) กวีชาวอเมริกันเชื้อสายเลบานอน เขียนบทกวีเกี่ยวกับดนตรีว่า *ยินดีปรีดาและรับไว้ด้วยความเต็มใจเถิด เมื่อมีผู้มาขับกล่อมและร่ำรำไพให้ชม เพราะถึงแม้ว่าจะเป็นสิ่งธรรมดาเหลือเกิน แต่ทิพยรสนั้นก็คืออารมณ์และอาหารจิตของเธอ*

4. พระสุนทรโวหาร (สุนทรภู่ พ.ศ. 2329-2398) กวีเอกแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ของไทยและของโลก ได้ยกย่องความสำคัญของดนตรีไว้ในวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณีว่า *อันดนตรีมีคุณทุกอย่างไป ย่อมใช้ได้ดังจินดาค่าบุรินทร์*

5. วิลเลียม เชกสเปียร์ (William Shakespeare ค.ศ. 1564-1616) เป็นกวีเอกของโลกความสำคัญของดนตรี เช่น จากบทละครเรื่องเวนิสวานิช ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 พระราชทานแปลความว่า

*ชนใดไม่มีดนตรีกาล ในสันดานเป็นคนชอบกลนัก
อีกใครฟังดนตรีไม่เห็นเพราะเขานั้นเหมะคิดขบถอัปลักษณ์
หรืออุบายมุ่งร้ายฉมังนัก มโนหนักมือมัวเหมือนราตรี
และดวงใจยอมด่าสกปรก ราวนรกชนเช่นกล่าวมานี้
ไม่ควรใครใส่ใจในโลกนี้ เจ้าจงฟังดนตรีเถิดชื่นใจ*

6. เซอร์เยฮูดี เมนูฮิน (Sir Yehudi Menuhin ค.ศ. 1916-1999) นักไวโอลินเอกของโลกสัญชาติอังกฤษเชื้อสายยิวได้กล่าวถึงการเล่นดนตรีที่มีความหมายสำหรับชีวิตว่า *การเล่นดนตรีที่ดีและมีคุณภาพได้นั้น คุณต้องจับตามองคนที่เขาอยู่ระดับสูงให้ดี”*

7. ลุดวิก แวน เบโทเฟิน (Ludwig Van Beethoven ค.ศ. 1770-1827) คีตกวีเอกของโลกในยุคคลาสสิก ให้ความสำคัญของดนตรีว่า *ดนตรีคือพลังงานสำหรับจิตใจ ความคิดสร้างสรรค์และการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ๆ และดนตรีอยู่เหนือปรัชญาและปัญญาทั้งปวง*

8. ปีเตอร์ อิลยิช ไชคอฟสกี (Peter Ilyich Tchaikovsky ค.ศ. 1840-1893) คีตกวีชาวรัสเซียในยุคคลาสสิก ได้กล่าวไว้ว่า *เป็นสิ่งที่ยากไม่น้อยทีเดียวสำหรับทำให้บุคคลอื่นๆ เข้าใจและรู้สึกในดนตรีเช่นเดียวกับที่เรารู้สึก (พิชัย ปรัชญา นุสรณ์, 2545: 3-5)*

9. พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวไว้ถึงดนตรีในแง่ของจิตไว้ว่า *เราฟังดนตรีกันที่ความไพเราะเหมือนกับการศึกษาธรรมะก็เพราะความไพเราะของพระธรรม ดนตรีในชีวิตประจำวันมี 2 ประเภท คือดนตรีที่ทำให้จิตสงบกับดนตรีที่ทำให้จิตฟุ้งซ่าน ดนตรีและศิลปะบริสุทธิ์มีคุณสมบัติสนุนความมีจิตว่าง”*

แนวคิดเกี่ยวกับดนตรี

1. ดนตรีเกี่ยวข้องกับปรัชญาชีวิต ชาวตะวันตกเชื่อว่าวิญญาณกลับไปสู่พระเจ้า โดยอาศัยเสียงดนตรี จึงกล่าวได้ว่าดนตรีในสังคมตะวันตกเป็นเรื่องของจิต เรื่องของวิญญาณที่เกี่ยวข้องกับความสะอาด ความสูงส่งของดนตรีทำให้ดนตรีเจริญ แนวคิดเกี่ยวกับ

ดนตรี คือ ดนตรีเป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์ และดนตรีเป็นสิ่งที่ไม่มีดี โดยทั้ง 2 แนวคิดนี้ เกิดจากเหตุปัจจัยคือความแตกต่างระหว่างบุคคลของมนุษย์ ในด้านภูมิหลังด้านสติปัญญา ประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมของแต่ละคนที่มีความแตกต่างกัน ทำให้การให้ค่าของดนตรีแตกต่างกันไปด้วย หากแต่วัตถุประสงค์ของการสร้างดนตรีที่แท้จริงมีเจตนาเพื่อให้บันเทิง เพื่อการศึกษา และเพื่อบำบัด การที่มนุษย์ให้ค่าดนตรีที่แตกต่างกันนั้น เป็นการให้ค่าที่เกิดจากใจของมนุษย์แต่ละคนเอง ส่วนของดนตรีหาได้มีตัวชี้ขาดในเรื่องการมีคุณภาพหรือไม่มีคุณภาพของตัวดนตรีเอง

2. ดนตรีเกี่ยวข้องกับจิต เมื่อดนตรีเป็นสื่อ หรือพาหะที่จะนำไปให้จิตไปสู่ภาวะใดภาวะหนึ่ง ทำให้จิตดำ หรือทำให้จิตขาวก็ขึ้นอยู่กับพาหะ เมื่อวิญญาณกลับไปสู่พระเจ้าด้วยดนตรี ดนตรีก็เป็นเรื่องบริสุทธิ์

3. ดนตรีเกี่ยวข้องกับศาสนาและพิธีกรรม เมื่อดนตรีสามารถเป็นสื่อชักนำไปสู่ความดำหรือความขาว นักการศาสนาจึงนำเอาดนตรีไปเป็นอุปกรณ์การสอน ประดับแต่งเพื่อช่วยให้นักเรียนเข้าใจศาสนาได้ง่ายขึ้น โดยใช้ในรูปแบบของเพลงสวด ดนตรีประกอบพิธีกรรม สำหรับในพุทธศาสนาก็มีเพลงสาธุการ เพลงหน้าพาทย์ ที่ใช้ประกอบพิธีกรรมต่างๆ ส่วนประเทศทางตะวันตก ดนตรีที่ใช้ในอดีตมักเป็นดนตรีที่ใช้ในพิธีกรรมเกือบทั้งสิ้น

4. ดนตรีเกี่ยวข้องกับการเมือง ในรูปของเพลงปลุกใจ ปลุกสติปลุกใจปลุกความสามัคคีของคนในสังคม เพลงประจำชาติ เพลงเกียรติยศ ล้วนแล้วแต่เป็นดนตรีที่เกี่ยวกับการเมืองทั้งสิ้น ขงจื้อ นักปราชญ์จีนเขียนไว้ว่า ประสบการณ์ของมนุษย์ชาติหลายศตวรรษแล้วได้ชี้ให้เห็นว่า ไม่มีสิ่งใดจะเชื่อมความสัมพันธ์ของมนุษย์ให้กระชับได้ดีเท่าเสียงดนตรี และเสียงเพลง ดนตรีนำความสามัคคีมาสู่ประชาชน ดนตรีเป็นภาษาสากลที่ทุกคนรับรู้ได้ สัญลักษณ์เป็นสื่อภาษาทางปัญญา ในขณะที่ดนตรีเป็นสื่อแห่งหัวใจ

5. ดนตรีเกี่ยวข้องกับธุรกิจ ปัจจุบันธุรกิจถือเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต เมื่อมีเสียงดนตรีก็ย่อมมีธุรกิจการดนตรีเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เช่น เพลงประกอบโฆษณา สินค้า เทปเพลง แผ่นบันทึกเสียง (แผ่นเสียง, แผ่น CD) วิทยุ เพลงรูปแบบต่างๆ รายการวิทยุ โทรทัศน์ ทุกรายการต่างก็มีดนตรีเข้ามาเกี่ยวข้อง ธุรกิจการดนตรีมีการกระตุ้นให้มนุษย์ได้เรียนรู้ดนตรี ทั้งทางบวกและทางลบ ธุรกิจเป็นเครื่องมือที่ทำให้คุณภาพของดนตรี มีการเปลี่ยนแปลงไปตามคลื่นของความเปลี่ยนแปลง

6. ดนตรีเกี่ยวข้องกับการศึกษา เมื่อดนตรีเกี่ยวข้องกับการศึกษา ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับจริยศาสตร์ ในการศึกษาที่จะขัดเกลาจิตใจคนในสังคม ให้สามารถอยู่ร่วมกันดนตรีเป็นสื่อชักนำไปสู่การศึกษาชีวิตในแง่มุมต่างๆ ดังคำกล่าวที่ว่าเรียนดนตรีเพื่อพัฒนาคุณภาพของคน ล้วนนำออกไปพัฒนาคุณภาพชีวิต

7. ดนตรีเกี่ยวข้องกับการบำบัด (Music Therapy) หมายถึงการนำดนตรีและกิจกรรมดนตรี ไปใช้ในการรักษาผู้ป่วยทางร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้ป่วยสามารถฟื้นฟูสมรรถภาพในด้านต่างๆ ของตนเองได้ และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข เมื่อการทำงานของจิตใจและร่างกายเกิดความไม่สมดุลกัน ดนตรีจึงมีส่วนช่วยบรรเทาอาการเสมอ ดนตรีสามารถใช้รักษาโรคได้ แม้นดนตรีไม่ได้ทำหน้าที่แทนยาหรือการรักษาโรคโดยตรง แต่เป็นการเสริมการรักษาจากยาและเป็นการบำบัดให้ผู้ป่วยมีอาการดีขึ้น (ดุขฎิ พนมยงค์ บุญทัศน์กุล, 2539: 56-57)

การใช้ดนตรีบำบัดในทางการแพทย์ได้นำดนตรีช่วยกระตุ้นการเต้นของหัวใจ ความดันโลหิต ระบบและจังหวะการหายใจ การประสานของกล้ามเนื้อ การตอบสนองของม่านตาและผิวหนัง ทั้งยังเป็นความต้านทานโรค ดนตรีบำบัดที่ประสบผลสำเร็จจะช่วยบรรเทาอาการของผู้ป่วย สามารถปรับทักษะต่างๆ เช่น การสื่อสารและการรับรู้ จึงบังคับร่างกายของตนเองได้ดี และมีความมั่นใจมากขึ้น สมอของมนุษย์มีสองซีก คือสมองซีกขวา ใช้ในการจดจำทำนองเพลง คุณภาพเสียง ฯลฯ สมองซีกซ้าย ใช้ในการควบคุมลักษณะดนตรีที่ซับซ้อน เช่น จังหวะ ตัวโน้ต ฯลฯ เมื่อมนุษย์ได้ฟังหรือบรรเลงเพลงที่มีคุณภาพ (เพลงคลาสสิก) สมองจะเริ่มทำงาน และกระตุ้นให้ความแข็งแรงของใยประสาทเพิ่มพูนขึ้น เส้นใยประสาททำงานและกระตุ้นให้ความแข็งแรงของใยประสาทเพิ่มพูนขึ้น เส้นใยประสาทเหล่านี้จะเพิ่มปริมาณสร้างขาแขนไปเชื่อมต่อระหว่างเซลล์สมองด้วยกัน การเชื่อมโยงนี้จะเพิ่มมากขึ้น ขึ้นเป็นร้อยจุดพันจุด และเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้สมองส่วนที่ช่วยสร้างความคิดในเรื่องเหตุผลและตรรกวิทยาทำงานดีขึ้น เพราะฉะนั้นการฟังเพลงและการบรรเลงเพลงคลาสสิกถ้าทำตั้งแต่วัยเด็ก ก็จะได้ผลดีเราเซลล์สมองของเด็กก็มีพัฒนาการมาก

8. ดนตรีเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม มนุษย์แต่ละกลุ่มชนต่างก็มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงหรือแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพที่อยู่อาศัย การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ ความเชื่อ ภาษา การสื่อสาร พิธีกรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ของแต่ละกลุ่มชน (มาศสุภา เพชรรักษ์, 2553: 22-28) ดนตรีที่รับใช้มนุษย์ในแต่ละกลุ่มชนจึงมีความสัมพันธ์กับสภาพความเป็นอยู่ เช่น ผู้ที่อาศัยอยู่บริเวณที่ราบสูงทำนองมักจะสูงๆ ต่ำๆ ผู้ที่อาศัยอยู่ในที่ราบลุ่มทำนองมักจะราบเรียบ ไม่ค่อยยกระดับ เครื่องดนตรีที่บรรเลงก็มักถูกสร้างขึ้นด้วยวัสดุที่หาได้โดยทั่วไปในท้องถิ่น เช่น ขนเผ่าที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคที่มีไม้ไผ่มาก เครื่องดนตรีส่วนใหญ่ก็มักจะถูกสร้างขึ้นด้วยไม้ไผ่ เป็นต้น บทเพลงที่ถูกสร้างขึ้นของมนุษย์แต่ละกลุ่มชน จึงมีเอกลักษณ์เป็นของตนเองตามรูปแบบของการดำรงชีวิต ความเชื่อ ตามขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชน

บทสรุป

ศาสตร์สาขาดนตรีเป็นแขนงหนึ่งของปรัชญาคุณค่า (Axiology) ซึ่งเป็นปรัชญาที่กล่าวเกี่ยวกับเรื่องของความรู้สึกของมนุษย์ทางด้านจิตใจ ด้านความสุนทรีย์ศาสตร์ คือความงาม ความไพเราะ ทั้งทางด้านธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น และด้านจริยศาสตร์กล่าวเกี่ยวกับการให้ค่ากับสรรพสิ่งในชีวิตประจำวันซึ่งเป็นสมมุติบัญญัติที่กำหนดขึ้นมาเพื่อใช้ในการดำรงชีวิต เช่น ความดี ความชั่ว ความผิด ความถูก เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะมีเกณฑ์ต่างๆ ที่มนุษย์กำหนดขึ้นมา ปรัชญาของดนตรีเป็นแนวคิดหลักของดนตรีทั้งกระบวนการทางดนตรี ทั้งผู้ผลิต ผู้บรรเลง และผู้นำดนตรี ไปใช้ในสังคม ผลงานดนตรีแต่ละประเภทเกิดจากความต้องการของมนุษย์ในสังคมก่อน ในลักษณะของวัฒนธรรมดนตรีแต่ละกลุ่มชน แล้วพัฒนาไปสู่ระบบการศึกษา ธุรกิจ สังคม การเมือง จิตวิทยา และด้านอื่นๆ ซึ่งเป็นบทบาทของดนตรีที่สัมพันธ์กับกิจกรรมต่างๆ ของสังคม

เอกสารอ้างอิง

- เจริญชัย ชนไฟโรจน์. (2526). **ดนตรีพื้นบ้านอีสาน**. มหาสารคาม: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม.
- ณรุทธิ์ สุธงจิตต์. (2534). **จิตวิทยาการสอนดนตรี**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดุขฎิ พนมยงค์ บุญทัศน์กุล. (2539). **ลมหายใจ ดนตรี ชีวิต**. กรุงเทพฯ: กราฟิควอร์ค.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2534). **พจนานุกรมไทยฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530**. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- พิชัย ปรัชญานุสรณ์, (2545). **ดนตรีปริทรรศน์**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- มาศสุภา เพชรรักษ์. (2553). **เอกสารประกอบการสอนรายวิชา ปรัชญาของดนตรี**. เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- สุกรี เจริญสุข. (2532). **จะฟังดนตรีอย่างไรให้ไพเราะ**. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- Seashore, Carl E. (1919). **Seashore Measures of Musical Talents**. New York: Columbia Photograph Company.